ΙΟΝΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ
ΤΜΗΜΑ ΑΡΧΕΙΟΝΟΜΙΑΣ, ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΜΟΥΣΕΙΟΛΟΓΙΑΣ

Πτυχιακή εργασία

«ΜΟΥΣΕΙΟ ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ: ΠΡΟΣΛΗΨΗ ΚΑΙ ΑΠΟΨΕΙΣ ΜΑΘΗΤΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ ΚΑΙ ΛΥΚΕΙΟΥ ΑΠΟ ΤΑ ΚΑΜΙΝΙΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΠΕΙΡΑΙΑ»

του φοιτητή ΙΩΑΝΝΗ ΚΟΥΛΟΥΡΗ
Αριθμός Μητρώου: Β2013103

Επιβλέπων: Επίκουρος Καθηγητής
Κύριος ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ

ΚΕΡΚΥΡΑ
2019

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ι. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	5
ΙΙ. ΑΝΑΛΥΣΗ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΩΝ – ΕΥΡΗΜΑΤΑ	6
ΙΙΙ. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΩΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ ΠΟΥ ΔΙΑΠΙΣΤΩΘΗΚΑΝ ΣΤΗΝ ΕΡΕΥΝΑ	24
IV. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	28
V. ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΧΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΠΙΝΑΚΩΝ	31
VI. ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ	33
VII. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	35
VIII. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	37

Ι. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Θεμέλιος λίθος της παρούσης πτυχιακής εργασίας είναι η καταγραφή της γνώμης των μαθητών της Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σχετικά με τα Μουσεία, την επίσκεψή τους σε αυτά και τις εντυπώσεις που έχουν διαμορφώσει. Προκείμενου να καταγραφούν οι απόψεις αυτές, ύστερα από τη μελέτη σχετικής βιβλιογραφίας και προσωπικό προβληματισμό, συντάχθηκαν ερωτηματολόγια με ερωτήσεις που αφορούν την αλληλεπίδραση μουσείων και μαθητών. Τα ερωτηματολόγια αυτά διανεμήθηκαν το Μάρτιο του 2019 στο Γυμνάσιο και Λύκειο Καμινίων του Δήμου Πειραιά και συμπληρώθηκαν από τους μαθητές ανώνυμα. Οι απαντήσεις των συμμετεχόντων αποτελούν τη βάση της έρευνας και το έναυσμα για την εξεύρεση λύσεων στα θέματα – προβλήματα που ανακύπτουν μέσα από αυτή.

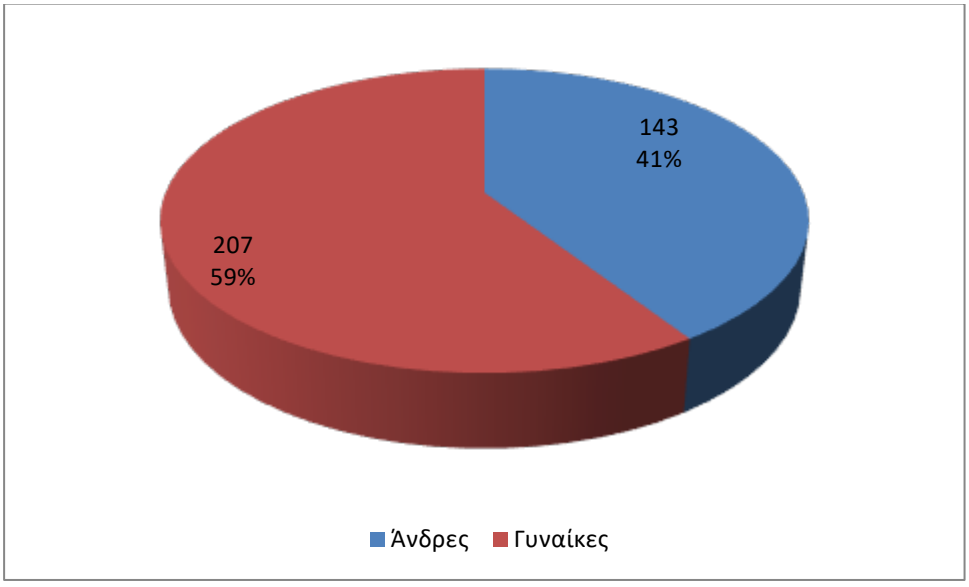
Στόχος των ερωτήσεων είναι η διαπίστωση της λανθασμένης γνώμης και της ελλιπούς γνώσης των μαθητών τόσο για το έργο των μουσείων όσο και για το λειτουργικό προφίλ που διατηρούν οι σημαντικότεροι πολιτιστικοί φορείς. Επιπλέον, αναζητείται η πηγή της αρνητικής αυτής προδιάθεσης των μαθητών, η κατανόηση της οποίας θα οδηγήσει στο δεύτερο σκέλος της εργασίας που δεν είναι άλλο από την καταγραφή προτάσεων που δυνητικά θα αποτελέσουν λύση του προβλήματος.

Η σχέση μεταξύ σχολείων και μουσείων είναι πολυδιάστατη και σύνθετη. Το Μουσείο και οι πολιτιστικοί φορείς λειτουργούν επικουρικά στο μαθησιακό έργο του Σχολείου. Ωστόσο, η επίσκεψη σε ένα μουσείο αντιμετωπίζεται συχνά εντελώς επιδερμικά στα πλαίσια μίας εκπαιδευτικής εκδρομής και περνά απαρατήρητη η σπουδαία συνεισφορά των μουσείων στην εκπαιδευτική διαδικασία. Ο εκπαιδευτικός ρόλος του Μουσείου πρέπει να γίνει κατανοητός τόσο από τους εκπαιδευτικούς όσο και από τους μαθητές, καθώς και από τους πολιτιστικούς οργανισμούς οι οποίοι πρέπει, για να ενισχύσουν το ρόλο αυτό, να λάβουν υπόψη τους τα επιστημονικά ευρήματα που έχουν προκύψει από μελέτες σχετικές με το αντικείμενο.

ΙΙ. ΑΝΑΛΥΣΗ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΩΝ – ΕΥΡΗΜΑΤΑ

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε με τη χρήση ερωτηματολογίων. Ειδικότερα, διανεμήθηκαν σε μαθητές Γυμνασίου και Λυκείου στα Καμίνια του Δήμου Πειραιά και το δείγμα ανέρχεται σε 350 συμμετέχοντες. Αποφασίστηκε η διανομή των ερωτηματολογίων να γίνει τυχαία, χωρίς ηλικιακό διαχωρισμό, καθώς μας ενδιαφέρει η γενικότερη εικόνα της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Οι μαθητές απάντησαν ανώνυμα. Τα Καμίνια του Δήμου Πειραιά επιλέχθηκαν λόγω εντοπιότητας. Η συνοικία αυτή χαρακτηρίζεται από σχετική κοινωνική ομοιογένεια και μέσο μορφωτικό επίπεδο. Οι κάτοικοί της ανήκουν στα χαμηλότερα στρώματα της μεσαίας τάξης. Ακολουθεί η παρουσίαση του ερωτηματολογίου που χρησιμοποιήθηκε στην έρευνα[1].

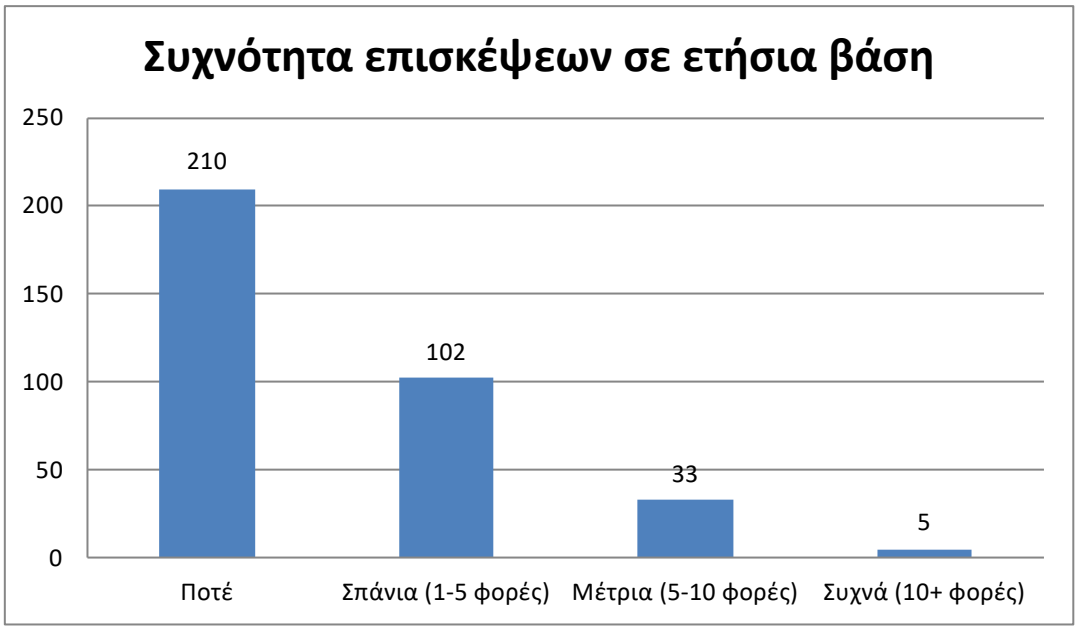
Στην ερώτηση 1 γίνεται ο διαχωρισμός του φύλου των μαθητών. Το ερώτημα αυτό παρουσιάζεται στην πλειοψηφία των ερωτηματολογίων, αλλά στη συγκεκριμένη έρευνα εμφανίζεται εντελώς τυπικά, καθώς ο διαχωρισμός του φύλου δεν αποτελεί παράγοντα διαφοροποιήσεων ή αντικείμενο περαιτέρω αναλύσεων. Στην έρευνα συμμετείχαν 143 άνδρες και 207 γυναίκες.

Σχήμα 1

[1] βλ. Παράρτημα.

Στην ερώτηση «*Συνηθίζετε να επισκέπτεστε Μουσεία – Αρχαιολογικούς χώρους*» στην οποία δόθηκαν συγκεκριμένες επιλογές προς απάντηση, το ζητούμενο είναι η καταμέτρηση των επισκέψεων των συμμετεχόντων σε Μουσεία και Αρχαιολογικούς χώρους σε ετήσια βάση. Το πεδίο «*ΠΟΤΕ*» εμφάνισε 210 επιλογές, «*ΣΠΑΝΙΑ*» απάντησαν 102 συμμετέχοντες, 33 μαθητές απάντησαν «*ΜΕΤΡΙΑ*», ενώ το πεδίο «*ΣΥΧΝΑ*» εμφάνισε μόλις 5 επιλογές. Σύμφωνα με τις παραπάνω απαντήσεις, παρατηρούμε ότι η μεγάλη πλειοψηφία πιθανώς να μην επισκεφθεί ένα Μουσείο ή έναν Αρχαιολογικό χώρο γενικότερα στα χρονικά πλαίσια ενός ολόκληρου ημερολογιακού έτους. Το γεγονός αυτό αποτελεί πράγματι στοιχείο έντονου προβληματισμού, καθώς υποδεικνύει την απόσταση που οφείλεται να καλυφθεί, προκειμένου τα νεαρά άτομα να αποκτήσουν συχνότερη και στενότερη επαφή με τους πολιτιστικούς φορείς γενικά και ίσως με την ίδια την πολιτιστική κληρονομιά γενικότερα.

Σχήμα 2

Το ερώτημα «*Πιστεύετε ότι τα Μουσεία είναι χώροι που αφορούν κυρίως άτομα με υψηλή μόρφωση/επιστήμονες, σχολικές ομάδες ή το σύνολο της κοινωνίας*» στοχεύει στο να διαπιστώσει εάν οι ερωτηθέντες έχουν πλήρως κατανοήσει ποιο είναι πραγματικά το κοινό στο οποίο απευθύνονται τα Μουσεία. Το πεδίο «*ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΥΨΗΛΗ ΜΟΡΦΩΣΗ/ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΕΣ*» εμφάνισε 102 επιλογές, 23 συμμετέχοντες απάντησαν «*ΣΧΟΛΙΚΕΣ ΟΜΑΔΕΣ*», ενώ η επιλογή 225 μαθητών ήταν «*ΤΟ*

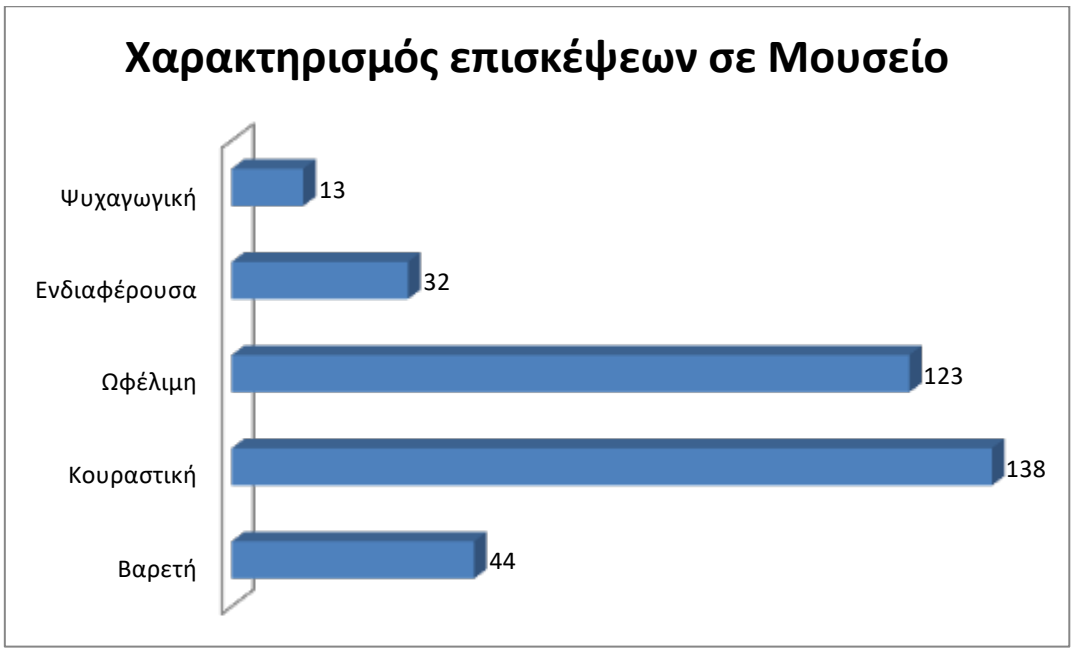
ΣΥΝΟΛΟ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ». Με ικανοποίηση παρατηρείται ότι η μεγάλη πλειοψηφία των παιδιών δείχνει να κατανοεί ότι το Μουσείο είναι ένας χώρος ανοιχτός σε όλους χωρίς να θέτει κριτήρια κοινωνικού χαρακτήρα. Ωστόσο, ικανό ποσοστό συμμετεχόντων με την απάντησή του δείχνει να θεωρεί ότι υπάρχει ένα όριο που αφορά στο πνευματικό επίπεδο του κοινού στο οποίο απευθύνονται τα Μουσεία. Επομένως, πρέπει να γίνουν διευκρινίσεις για το ζήτημα αυτό και να καταστεί σαφές ότι η μόρφωση δεν είναι προαπαιτούμενο για να μετέχει κανείς στη γνώση που τα Μουσεία παρέχουν, μέσω των συλλογών που διατηρούν. Τέλος, αρνητική εντύπωση προξενεί η απουσία άμεσης συσχέτισης των πολιτιστικών φορέων με το Σχολείο.

Σχήμα 3

Στην ερώτηση «*Πώς χαρακτηρίζετε την επίσκεψή σας σε ένα Μουσείο*» ζητήθηκε από τους συμμετέχοντες στην έρευνα να χαρακτηρίσουν την εμπειρία της επίσκεψής τους σε ένα Μουσείο. Η επιλογή «*ΒΑΡΕΤΗ*» εμφανίστηκε 44 φορές, ο χαρακτηρισμός «*ΚΟΥΡΑΣΤΙΚΗ*» επιλέχθηκε 138 φορές, 123 μαθητές επέλεξαν το πεδίο «*ΩΦΕΛΙΜΗ*», 32 επέλεξαν το χαρακτηρισμό «*ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΥΣΑ*» ενώ 13 φορές εμφανίστηκε η επιλογή «*ΨΥΧΑΓΩΓΙΚΗ*». Στη συγκεκριμένη ερώτηση παρουσιάζεται μια έντονη αντίθεση, καθώς οι περισσότεροι μαθητές επέλεξαν να χαρακτηρίσουν την επίσκεψη σε Μουσείο είτε κουραστική είτε ωφέλιμη. Επομένως, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι οι συμμετέχοντες αφενός γνωρίζουν τα οφέλη που

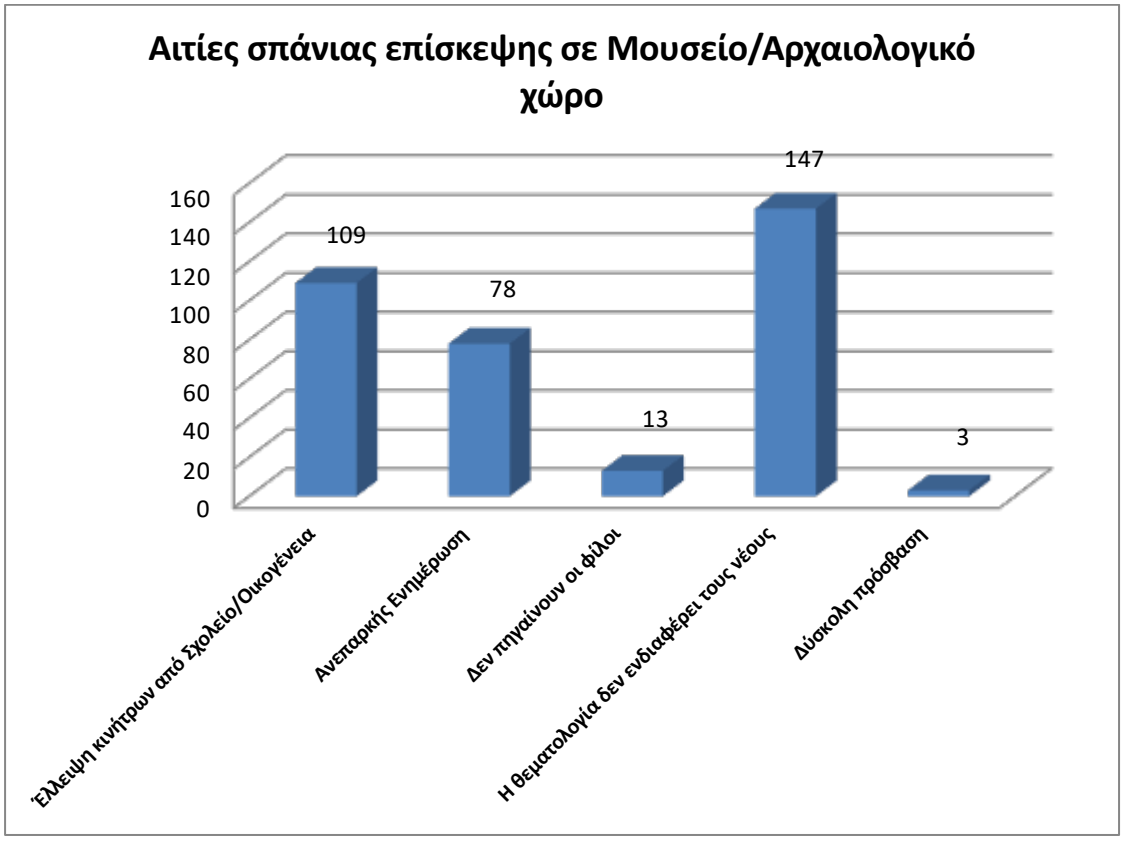
μπορούν να αποκομίσουν ερχόμενοι σε επαφή με την πολιτιστική κληρονομιά, αλλά, αφετέρου, υποδεικνύουν τα κενά και τις ατέλειες που υπάρχουν στις διαδικασίες οι οποίες ακολουθούνται κατά την παρουσία των επισκεπτών στους χώρους του Μουσείου και στις μεθόδους που επιλέγονται για την παρουσίαση των τεκμηρίων της πολιτιστικής κληρονομιάς. Επιπλέον, με την επιλογή του χαρακτηρισμού «*ψυχαγωγική*» από μόλις 13 μαθητές, γίνεται απόλυτα κατανοητό ότι ο ψυχαγωγικός χαρακτήρας των μουσείων δεν έχει επικοινωνηθεί σωστά στο κοινό και πιθανώς γνωστή είναι μόνο η εκπαιδευτική τους πτυχή.

Σχήμα 4

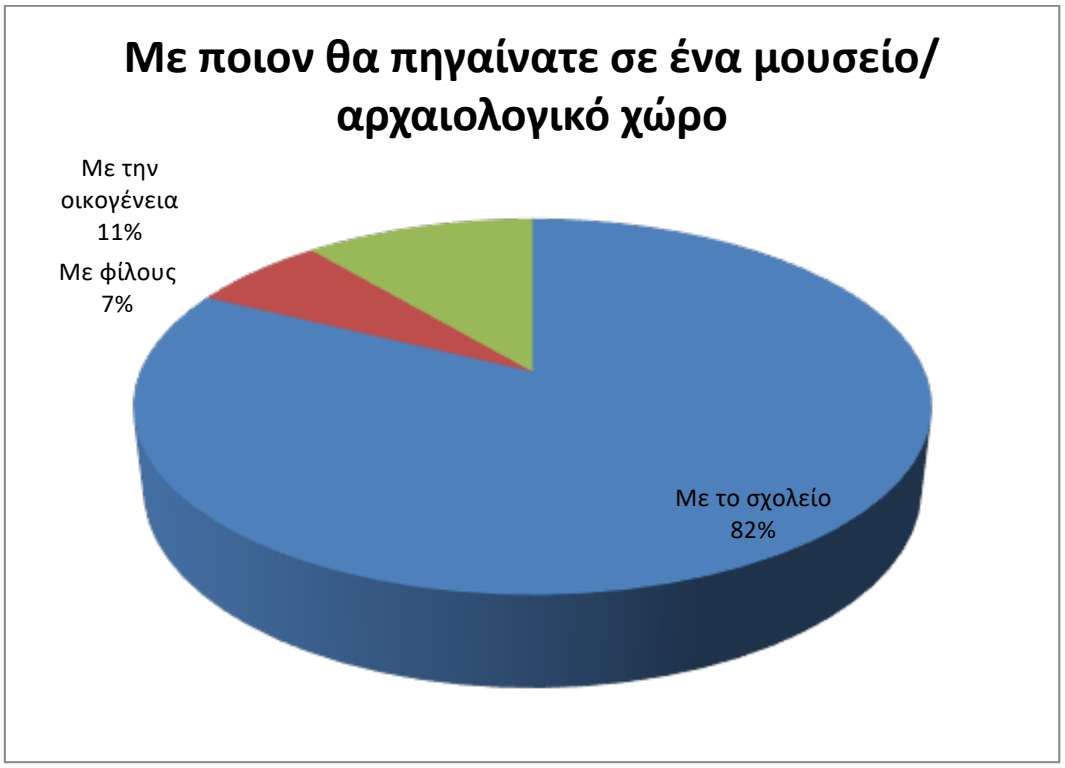
Το ερώτημα «*Ποιος είναι ο σημαντικότερος λόγος για τον οποίο πηγαίνετε σπάνια ή ποτέ σε κάποιο μουσείο*» είναι η προέκταση του δεύτερου ερωτήματος και αφορά την αναζήτηση της αιτίας του γεγονότος ότι η μαθητές δεν επισκέπτονται συχνά κάποιο μουσείο. 109 μαθητές επέλεξαν την «*ΕΛΛΕΙΨΗ ΚΙΝΗΤΡΩΝ ΑΠΟ ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ Η΄ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ*», το πεδίο «*ΑΝΕΠΑΡΚΗΣ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ*» εμφάνισε 78 επιλογές, 13 επιλογές προέκυψαν για την αιτία «*ΔΕΝ ΠΗΓΑΙΝΟΥΝ ΟΙ ΦΙΛΟΙ*», 147 φορές εμφανίστηκε η επιλογή «*Η ΘΕΜΑΤΟΛΟΓΙΑ ΔΕΝ ΕΝΔΙΑΦΕΡΕΙ ΤΟΥΣ ΝΕΟΥΣ*», ενώ μόλις 3 απάντησαν «*ΔΥΣΚΟΛΗ ΠΡΟΣΒΑΣΗ*». Παρατηρείται ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων επέλεξε να απαντήσει ότι βασική αιτία

της σπάνιας επίσκεψης σε Μουσείο είναι η μη ενδιαφέρουσα θεματολογία και η αδυναμία της να προσελκύσει το νεανικό κοινό. Σε συνδυασμό με τον αρκετά μεγάλο αριθμό εφήβων που επέλεξαν την ανεπαρκή ενημέρωση, διαπιστώνεται πράγματι η ύπαρξη προβλήματος στην επικοινωνιακή πολιτική των πολιτιστικών φορέων και είναι εμφανής η αδυναμία τους να γνωστοποιήσουν τις δυνατότητες και την ποικιλία των συλλογών τους. Επιπλέον, οι μαθητές, με τις απαντήσεις που έδωσαν, υποστηρίζουν ότι το Σχολείο ή η Οικογένεια δεν τους παρακινούν να επισκεφθούν ένα μουσείο. Στην περίπτωση αυτή, γίνεται εμφανές ότι το πρόβλημα δεν είναι μόνο σύγχρονο και οι ρίζες του βρίσκονται στα παλαιότερα χρόνια, όταν, δηλαδή, η επιστήμη της Μουσειολογίας και της Διαχείρισης της Πολιτιστικής κληρονομιάς δεν είχε αναπτυχθεί, με αποτέλεσμα το χάσμα μεταξύ πολιτιστικών φορέων και κοινού εκείνη την εποχή να είναι ακόμα μεγαλύτερο. Τέλος, μόλις 3 μαθητές έθεσαν ως αιτία τη δύσκολη πρόσβαση, κάτι το οποίο δικαιολογείται από το γεγονός της εγγύτητας της συνοικίας των Καμινίων π.χ. με το Αρχαιολογικό Μουσείο Πειραιά και το Ναυτικό Μουσείο, καθώς και λόγω των πολλών συγκοινωνιών που συνδέουν την περιοχή με το κέντρο της Αθήνας το οποίο βρίθει αρχαιολογικών χώρων και μουσείων.

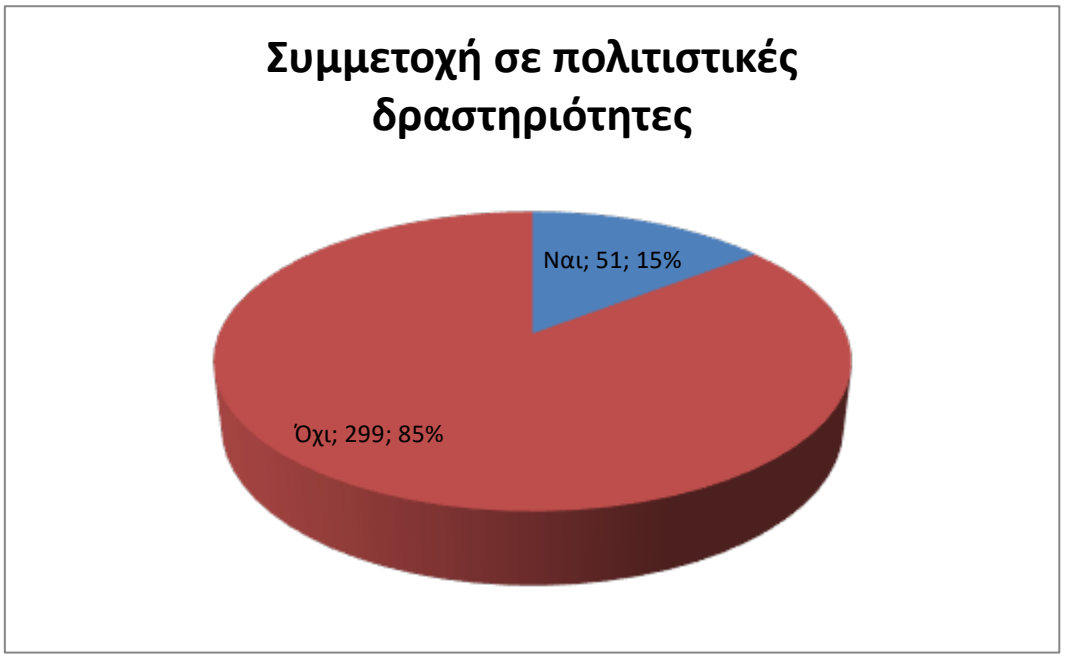
Σχήμα 5

Στην ερώτηση «*Στους Μουσειακούς/Αρχαιολογικούς χώρους πηγαίνετε ή θα πηγαίνατε με το σχολείο, με τους φίλους ή με την οικογένεια*» ζητείται από τους συμμετέχοντες να υποδείξουν από ποιον φορέα κοινωνικοποίησης παρακινούνται να επισκεφθούν ένα μουσείο ή κάποιον αρχαιολογικό χώρο. Η συντριπτική πλειοψηφία, δηλαδή 288 παιδιά, επέλεξαν το θεσμό του Σχολείου, 23 επέλεξαν τους φίλους, ενώ το πεδίο «*ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ*» εμφάνισε 39 επιλογές. Στο σημείο αυτό, γίνεται απόλυτα ξεκάθαρος ο ρόλος του Σχολείου ως ενωτικός κρίκος των νεαρών μαθητών και των πολιτιστικών φορέων. Οι ίδιοι οι μαθητές αναμένουν από το Σχολείο να λάβει την πρωτοβουλία να τους φέρει σε επαφή με την πολιτιστική κληρονομιά και αναμένουν πως θα έρθουν σε επαφή με τις συλλογές των μουσείων υπό τη μορφή εκπαιδευτικής εκδρομής. Εξάλλου, πληθαίνουν οι απόψεις που θέλουν στο σχολικό εκπαιδευτικό πρόγραμμα να εντάσσεται η γνώση που θα προκύψει από την επίσκεψη σε αρχαιολογικούς χώρους και μουσεία. Τέλος, παρατηρείται σχετικά μικρός αριθμός επιλογών στο πεδίο της Οικογένειας, καθώς οι ρυθμοί της σύγχρονης κοινωνίας και τα ολοένα αυξανόμενα προβλήματα, κυρίως οικονομικής φύσεως, έχουν θέσει τέτοιες δραστηριότητες εκτός των βασικών προτεραιοτήτων μιας οικογένειας.

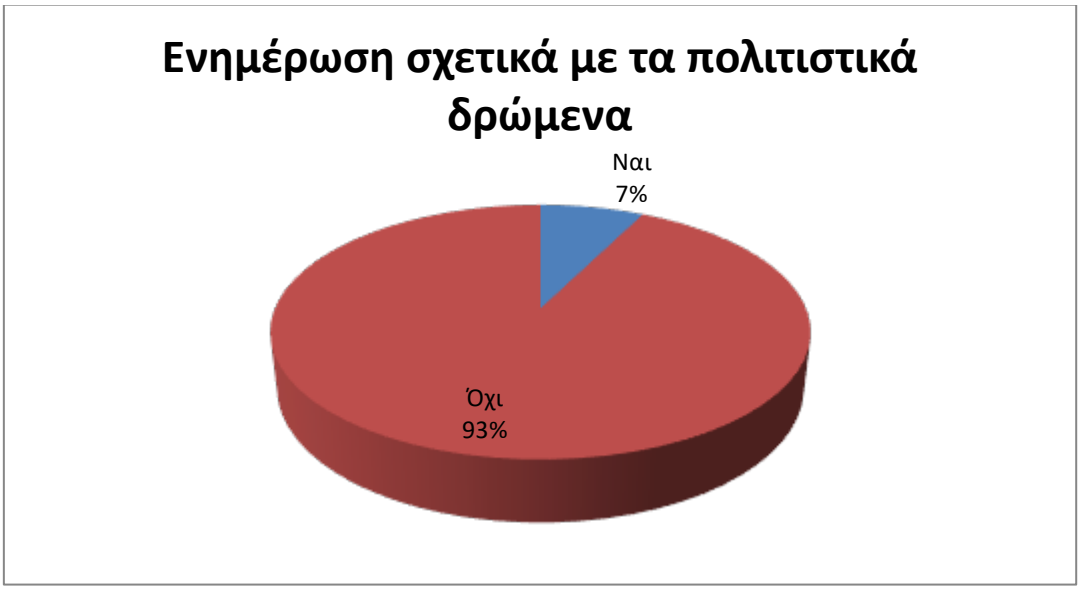
Σχήμα 6

Το ερώτημα «*Στο σχολείο που φοιτήσατε συμμετείχατε σε πολιτιστικές δραστηριότητες;*» τέθηκε στους συμμετέχοντες με σκοπό όχι να καταμετρήσει πόσοι από αυτούς έχουν λάβει μέρος σε κάποια δραστηριότητα με πολιτιστικό χαρακτήρα στα πλαίσια του σχολείου, αλλά για να αλιευθεί η γνώση ή μη της έννοιας «πολιτιστική δραστηριότητα». Παρατηρούμε ότι 299 μαθητές απάντησαν όχι, ενώ μόλις 51 απάντησαν καταφατικά. Είναι προφανές ότι το ποσοστό του «*ΟΧΙ*» είναι υπερβολικά μεγάλο και προκύπτει από άγνοια ή κάποια παρανόηση όσον αφορά στον όρο «πολιτιστική δραστηριότητα». Είναι αδύνατον κάποιος μαθητής να μην έχει έρθει σε επαφή με δείγματα πολιτιστικής δραστηριότητας, όπως κάποιο λογοτεχνικό ή θεατρικό έργο, μια μουσική παράσταση ή με μαθήματα που προσφέρουν αρχαία κλασική παιδεία, όπως π.χ. τα Αρχαία Ελληνικά, άρα θα μπορούσε να χαρακτηριστεί το ποσοστό ως παραπλανητικό και εκτός λογικής. Επομένως, αναδεικνύεται η λανθασμένη εντύπωση ότι οι πολιτιστικές δραστηριότητες είναι συνυφασμένες με την έννοια «Μουσείο» ως φορέας φύλαξης αρχαιοτήτων, ενώ η έννοια «Πολιτισμός» είναι πολύπλευρη και με διαφορετικές εκφάνσεις. Εξάλλου, στη χώρα μας η έννοια του Μουσείου ταυτίζεται ευρέως με την Αρχαιότητα και τα κατάλοιπα αυτής, καθώς λίγοι γνωρίζουν ότι υπάρχουν μουσεία με πολλών και διαφόρων ειδών συλλογές.

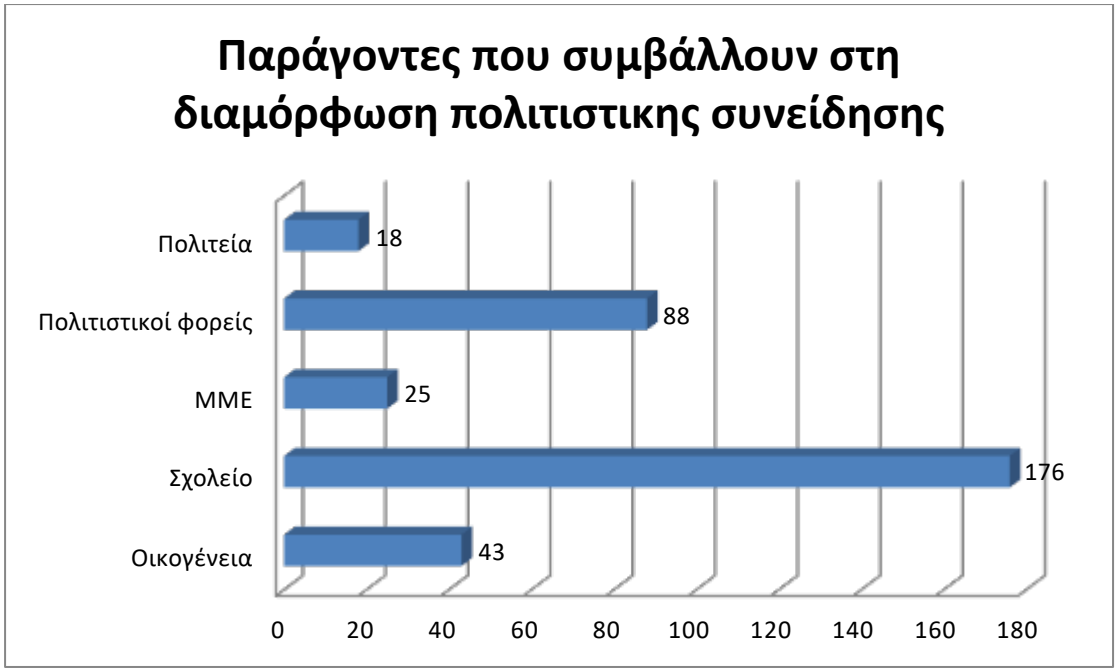
Σχήμα 7

Εν συνεχεία, οι συμμετέχοντες ρωτήθηκαν κατά πόσο στο σχολείο που φοιτούν υπάρχει ενημέρωση σχετικά με τα πολιτιστικά δρώμενα της πόλης. Στόχος της ερώτησης ήταν να διαπιστωθεί εάν η δραστηριότητα των πολιτιστικών φορέων επικοινωνείται σωστά τόσο από τους ίδιους τους φορείς όσο και από το Σχολείο που είναι επιφορτισμένο με το ρόλο του συνδετικού κρίκου μεταξύ των εφήβων και των φορέων. Αρνητική εντύπωση προκαλεί το γεγονός ότι η συντριπτική πλειοψηφία των μαθητών απάντησε αρνητικά, συγκεκριμένα 324 μαθητές επέλεξαν το «*ΟΧΙ*» και μόλις 26 το πεδίο «*ΝΑΙ*». Επομένως, εύκολα συμπεραίνεται από τις απαντήσεις στο παραπάνω ερώτημα ότι, αφενός, οι φορείς αδυνατούν να ακολουθήσουν τους βασικούς κανόνες marketing και διαφήμισης, ώστε να κοινοποιήσουν δραστηριότητες, όπως π.χ. ημερίδες, ομιλίες, εκθέσεις, παραστάσεις κ.λπ. Γίνεται πλέον αντιληπτό ότι οι πολιτιστικοί φορείς οφείλουν να γίνουν πιο ενεργοί και εξωστρεφείς, ώστε να γίνουν ελκυστικοί και προσιτοί στους εφήβους αλλά και στο ευρύτερο κοινό γενικότερα. Επίσης, η αποτελεσματική συνεργασία Μουσείου – Σχολείου αποτελεί ένα βασικό δίαυλο επικοινωνίας του «Πολιτισμού» με το νεανικό κοινό. Μία επιπλέον ερμηνεία των παραπάνω απαντήσεων είναι και η ενδεχόμενη απουσία ενδιαφέροντος από την πλευρά των μαθητών να ενημερωθούν σχετικά με τα πολιτιστικά δρώμενα της πόλης τους. Τέλος, πρέπει να τονιστεί η ανάγκη κρατικής μέριμνας τόσο για την παροχή πόρων όσο και για τη διαφήμιση των δραστηριοτήτων πολιτιστικού χαρακτήρα.

Σχήμα 8

Η ερώτηση «*Ποιος από τους παρακάτω παράγοντες συμβάλλει κυρίως στη διαμόρφωση πολιτιστικής συνείδησης*» τέθηκε στους συμμετέχοντες με σκοπό να εντοπιστεί ποιος κατά τη γνώμη τους είναι ο θεσμός που έχει επωμιστεί το βάρος της διαμόρφωσης της πολιτιστικής συνείδησης. Με τον όρο «*πολιτιστική συνείδηση*» νοείται η ικανότητα της αναγνώρισης και κατανόησης της πολύπλευρης σημασίας της επαφής της νέας γενιάς με τον πλούτο της εθνικής πολιτιστικής κληρονομιάς. Εξίσου σημαντική είναι η κατανόηση της αναγκαιότητας της διατήρησης της κληρονομιάς και της ορθής διαχείρισης των τεκμηρίων. Ο θεσμός «*ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ*» επιλέχθηκε 43 φορές, το «*ΣΧΟΛΕΙΟ*» συγκέντρωσε 176 επιλογές, τα «*ΜΜΕ*» 25 επιλογές, οι «*ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΙ ΦΟΡΕΙΣ*» επιλέχθηκαν 88 φορές, ενώ 18 συμμετέχοντες επέλεξαν την «*ΠΟΛΙΤΕΙΑ*». Βάσει των απαντήσεων καταδεικνύεται για ακόμα μια φορά ο ρόλος του Σχολείου ως ενωτικός παράγοντας μεταξύ μαθητών και πολιτιστικής κληρονομιάς. Είναι ξεκάθαρο ότι στη συνείδηση των μαθητών το Σχολείο είναι ο βασικός θεσμός ο οποίος μεταλαμπαδεύει την αξία της επαφής με τον πολιτιστικό πλούτο. Επίσης, επιλέγοντας το πεδίο «*ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΙ ΦΟΡΕΙΣ*», οι συμμετέχοντες στην έρευνα περνούν μήνυμα ότι και οι φορείς αυτοί έχουν σημαντικό ρόλο στην καλλιέργεια της πολιτιστικής συνείδησης και γι' αυτό οφείλουν να δρουν περισσότερο αποφασιστικά. Τέλος, οι λίγες σχετικά επιλογές των πεδίων «*ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ*», «*ΜΜΕ*», «*ΠΟΛΙΤΕΙΑ*», φανερώνουν το γεγονός ότι οι νέοι κατανοούν πλήρως τις αντικειμενικές δυσκολίες της σύγχρονης εποχής και δεν αναμένουν από τους προαναφερθέντες θεσμούς να αφιερωθούν, με σωστή μέθοδο, στο δύσκολο έργο της καλλιέργειας πολιτιστικής συνείδησης.

Σχήμα 9

Στο ερώτημα «*Στο πλαίσιο των σπουδών σας, σε ποια μαθήματα έχετε διδαχθεί έννοιες σχετικές με τον πολιτισμό;*» οι ερωτηθέντες κλήθηκαν να επισημάνουν σε ποια σχολικά μαθήματα έχουν γίνει αναφορές σχετικές με έννοιες που αφορούν τον πολιτισμό. Να σημειωθεί ότι το ερώτημα ήταν ανοιχτού τύπου, δηλαδή δε δόθηκαν συγκεκριμένα μαθήματα προς επιλογή, αλλά οι μαθητές είχαν τη δυνατότητα να απαντήσουν ελεύθερα, γράφοντας οι ίδιοι το μάθημα της επιλογής τους. Παρατηρείται ότι οι συχνότερες απαντήσεις είναι τα μαθήματα της Πολιτικής Παιδείας, της Ιστορίας, της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας, ενώ λιγότερες αναφορές γίνονται στο μάθημα των Θρησκευτικών. Οι επιλογές αυτές αναδεικνύουν για ακόμα μια φορά την πεποίθηση ότι η έννοια του Πολιτισμού θεωρείται ταυτόσημη με αυτή της Αρχαιότητας και των υλικών αποδείξεων της ανθρώπινης δραστηριότητας κατά το παρελθόν. Υποστηρικτικό στοιχείο αυτού είναι η απουσία απαντήσεων, όπως Λογοτεχνία, Μουσική ή ακόμα και Γυμναστική. Τα λογοτεχνικά έργα, οι μουσικές δημιουργίες και ο αθλητισμός είναι αναπόσπαστο κομμάτι του πολιτισμού και αυτό πρέπει να γίνει κατανοητό. Τέλος, προκύπτει το ερώτημα αν επαρκούν οι σύντομες αναφορές στο πλαίσιο της διδασκαλίας μαθημάτων, όπως η Πολιτική Παιδεία ή θα ήταν αποτελεσματικότερη η διαμόρφωση ενός νέου σχολικού μαθήματος με βασικό γνωστικό αντικείμενο τον Πολιτισμό.

ΣΥΧΝΟΤΕΡΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ ΜΕ ΑΝΑΦΟΡΕΣ ΣΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ
Πολιτική Παιδεία
Ιστορία
Αρχαία Ελληνική Γλώσσα
Θρησκευτικά

Πίνακας 1

Σκοπός της ερώτησης 11 είναι να διαπιστωθεί εάν οι ερωτηθέντες γνωρίζουν την ερμηνεία δύο βασικών εννοιών, εκείνων της «Μουσειολογίας» και της «Μουσειοπαιδαγωγικής», που αποτελούν δύο από τα σημαντικότερα επιστημονικά πεδία που αφορούν τον τομέα του Πολιτισμού και της διαχείρισής του. Σύμφωνα με τον ορισμό που δόθηκε από το διεθνές συμβούλιο *ICOM* «η Μουσειολογία είναι μια εφαρμοσμένη επιστήμη, η επιστήμη του μουσείου. Μελετά την ιστορία και το ρόλο του στη κοινωνία, τους ειδικούς τρόπους έρευνας και φυσικής συντήρησης των εκθεμάτων, της παρουσίασης και του ξαναζωντανέματός τους, της μετάδοσης των γνώσεων για αυτά, της οργάνωσης και της λειτουργίας, της νέας ή μουσειακής αρχιτεκτονικής, των θέσεων που αποκτώνται ή επιλέγονται, της τυπολογίας και της δεοντολογίας». «Η Μουσειοπαιδαγωγική είναι μία εφαρμοσμένη παιδαγωγική με χώρο δράσης το μουσείο ενώ παράλληλα είναι αυτή η επιστημονική κατεύθυνση που συνδράμει τη λειτουργία του μουσείου με στόχο την εκπλήρωση του εκπαιδευτικού του ρόλου για το κοινωνικό σύνολο. Σε αυτό το πλαίσιο, η μουσειοπαιδαγωγική έχει βασιστεί και δέχεται επιρροές τόσο από τις εξελίξεις στο χώρο των μουσείων όσο και της παιδαγωγικής επιστήμης».[2] Η συντριπτική πλειοψηφία των μαθητών, συγκεκριμένα 338 παιδιά, απάντησε ότι δε γνωρίζει τις παραπάνω έννοιες. Αποτελεί γεγονός ότι οι επιστήμες αυτές είναι σχετικά νέες στον ελληνικό χώρο και δεν είναι ευρέως διαδεδομένες ως πανεπιστημιακές σχολές στις οποίες θα μπορούσε κάποιος να φοιτήσει. Στην Ελλάδα θα μπορούσε ένας νέος να ακολουθήσει το επάγγελμα του Μουσειολόγου σπουδάζοντας είτε στο Ιόνιο Πανεπιστήμιο είτε πραγματοποιώντας μεταπτυχιακό κύκλο σπουδών σε κάποιο άλλο πανεπιστήμιο, όπως π.χ. στο *ΕΚΠΑ*. Για τη σωστή διαχείριση θεμάτων σχετικών με την πολιτιστική κληρονομιά είναι

[2] Νικονάνου, Ν., 2010, *Μουσειοπαιδαγωγική. Από τη Θεωρία στην Πράξη,* Αθήνα, σ. 15.

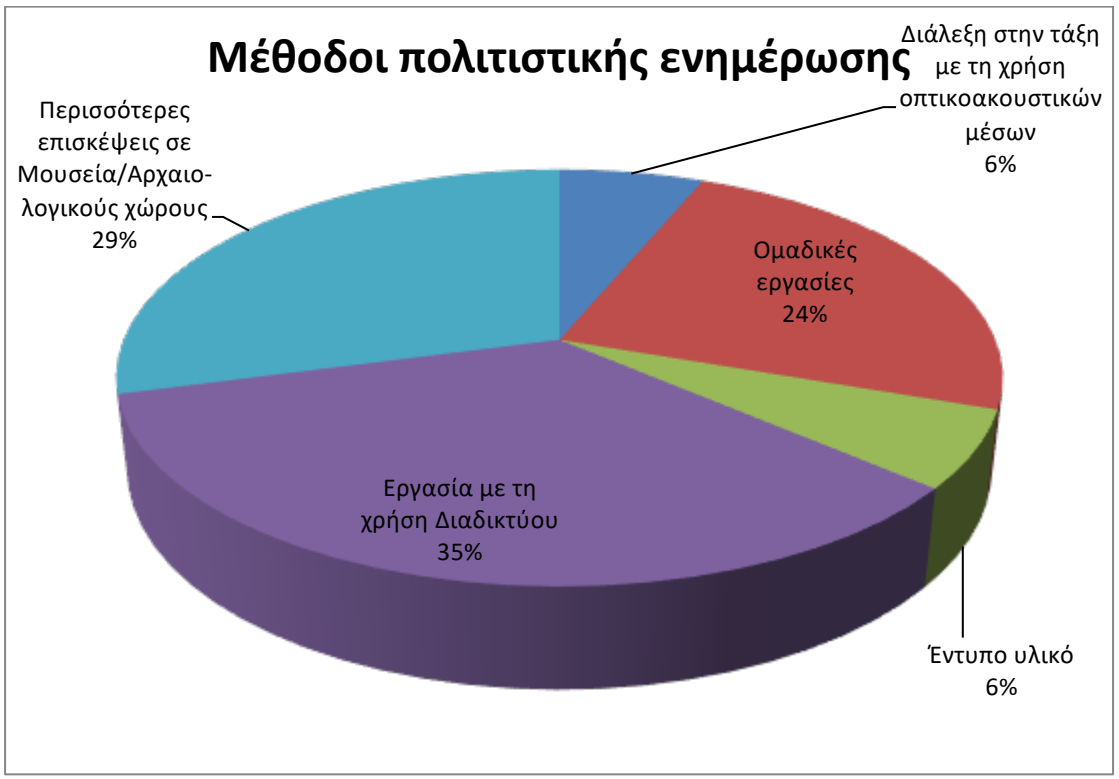
αναγκαία η παρουσία πλήρως καταρτισμένων επιστημόνων που γνωρίζουν το αντικείμενο σε βάθος και είναι σε θέση να αντιμετωπίσουν τις νέες προκλήσεις.

Σχήμα 10

Η ερώτηση «*Ποιες από τις παρακάτω μεθόδους για την πολιτιστική ενημέρωση θεωρείτε πιο αποτελεσματικές*» στοχεύει στην καταγραφή των θέσεων των συμμετεχόντων αναφορικά με το ποιες μέθοδοι είναι αποτελεσματικότερες για την ορθή ενημέρωσή τους σχετικά με πολιτιστικά θέματα. Στη συγκεκριμένη περίπτωση παρατηρείται μια πολυμορφία στις επιλογές των μαθητών καθώς οι απαντήσεις τους μοιράστηκαν κατά κύριο λόγο στα πεδία «*ΟΜΑΔΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ*», «*ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΗ ΧΡΗΣΗ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ*» και «*ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΕΣ ΕΠΙΣΚΕΨΕΙΣ ΣΕ ΜΟΥΣΕΙΑ/ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥΣ ΧΩΡΟΥΣ*». Ειδικότερα, το πρώτο πεδίο έλαβε 84 απαντήσεις, το δεύτερο 121 και το τρίτο επιλέχθηκε από 102 μαθητές. Μελετώντας τα παραπάνω ευρήματα, προκύπτει το συμπέρασμα ότι οι μαθητές εμφανίζονται θετικοί να συμμετάσχουν σε δραστηριότητες οι οποίες θα τους δώσουν το κίνητρο να εξερευνήσουν ζητήματα σχετικά με τον πολιτισμό τα οποία οι ίδιοι βρίσκουν ενδιαφέροντα. Τέτοιες δραστηριότητες μπορεί να είναι σχολικές εργασίες οι οποίες

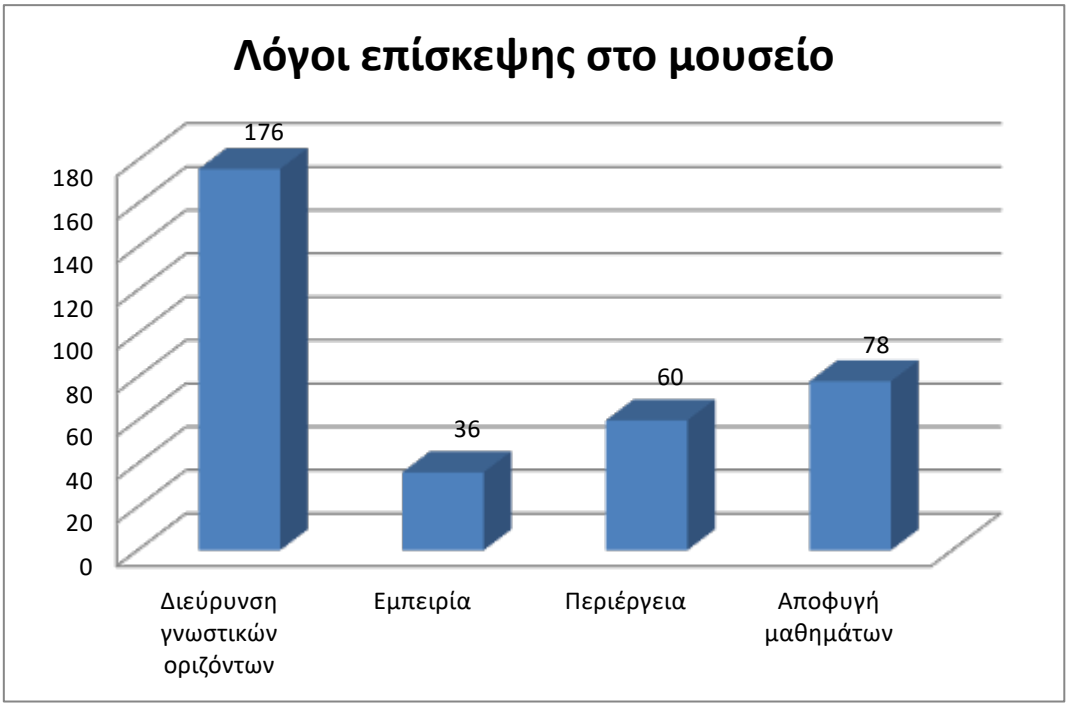
αποσκοπούν αφενός στην παρακίνηση των μαθητών να μελετήσουν εκτός του τυπικού πλαισίου του μαθήματος και αφετέρου στη συμμετοχή στη δημιουργική διαδικασία τέτοιων εργασιών. Τέλος, παρατηρείται η διάθεση από πλευράς των συμμετεχόντων να επισκέπτονται συχνότερα μουσεία και αρχαιολογικούς χώρους, προκειμένου να έρθουν σε άμεση επαφή με την κληρονομιά και όχι μέσω ενός εντύπου ή μιας οθόνης.

Σχήμα 11

Το ερώτημα «*Για ποιον κυρίως λόγο επισκέπτεστε ένα μουσείο*» τέθηκε στους συμμετέχοντες με σκοπό να εντοπιστούν τα κυριότερα κίνητρα που παρακινούν τους μαθητές να πραγματοποιήσουν μία επίσκεψη σε μουσείο. Η απάντηση «*ΔΙΕΥΡΥΝΣΗ ΓΝΩΣΤΙΚΩΝ ΟΡΙΖΟΝΤΩΝ*» συγκέντρωσε 176 απαντήσεις, η απάντηση «*ΕΜΠΕΙΡΙΑ*» εμφανίστηκε 36 φορές, η «*ΠΕΡΙΕΡΓΕΙΑ*» 60, ενώ 78 μαθητές απάντησαν «*ΑΠΟΦΥΓΗ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ*». Σύμφωνα με τα παραπάνω ευρήματα, αρκετοί μαθητές σκοπεύουν να επισκεφθούν ένα μουσείο ώστε να ικανοποιήσουν την περιέργειά τους ή να βιώσουν απλώς τη μουσειακή εμπειρία, ενώ υπάρχουν και εκείνοι που απλά θεωρούν την επίσκεψη/εκδρομή ως μιας πρώτης τάξεως ευκαιρία

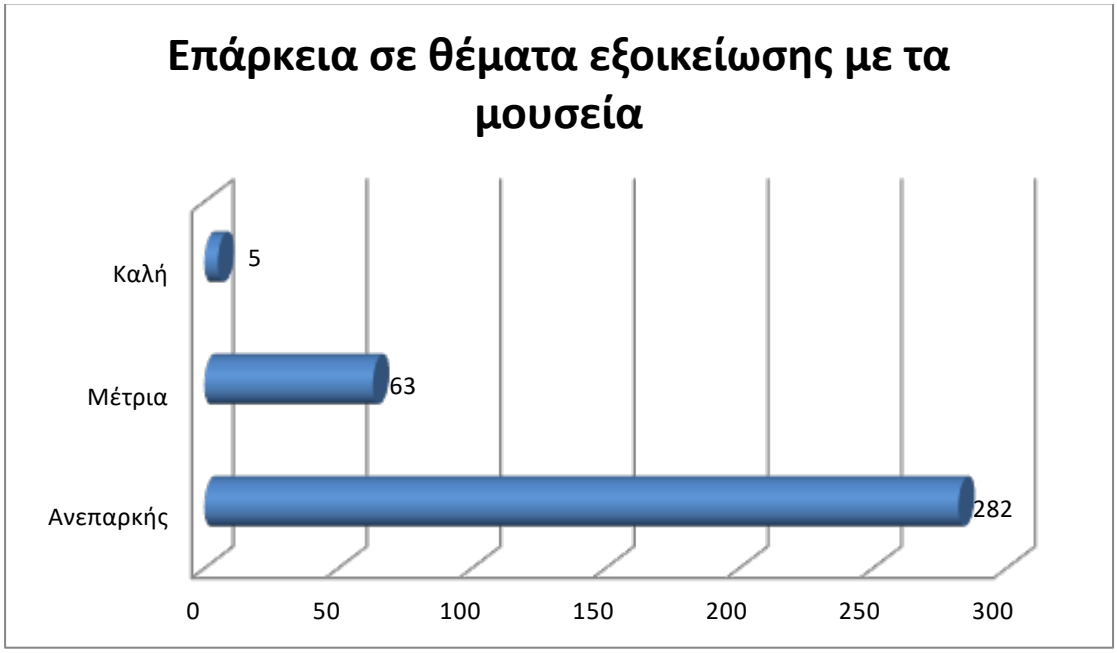
να χάσουν κάποιες ώρες μαθήματος. Όμως, το μεγαλύτερο μέρος των ερωτηθέντων απάντησε ότι ο βασικός λόγος για τον οποίο θα επισκεπτόταν ένα μουσείο είναι η διεύρυνση των γνωστικών του οριζόντων. Με την απάντησή τους αυτή, τα παιδιά δείχνουν να έχουν κατανοήσει τον εκπαιδευτικό ρόλο των μουσείων ως φορέων γνώσης και όχι ως απλές αποθήκες πολύτιμων έργων της ανθρώπινης δραστηριότητας. Σε αυτό ακριβώς εναπόκειται ο βασικός ρόλος του μουσείου που δεν είναι άλλος από τη διατήρηση και τη διάθεση της γνώσης που φέρουν οι συλλογές του. Τέλος, στους ερωτηθέντες δόθηκε η δυνατότητα να προσθέσουν κάποιο άλλο κίνητρο στο πεδίο «*ΑΛΛΟ*». Εντύπωση προκαλεί το γεγονός ότι όλοι οι συμμετέχοντες παρέλειψαν να αναφέρουν την έννοια της «Ψυχαγωγίας», δείγμα του ότι ακόμα ο ψυχαγωγικός χαρακτήρας των μουσείων δεν είναι διαδεδομένος.

Σχήμα 12

Στην ερώτηση «*Κατατάξτε τη γνωστική σας επάρκεια σε θέμα εξοικείωσης με τα μουσεία*» ζητήθηκε από τους ερωτηθέντες να αξιολογήσουν τις γνώσεις τους σε σχετικά με τα μουσεία θέματα. 282 μαθητές επέλεξαν το χαρακτηρισμό «*ΑΝΕΠΑΡΚΗΣ*», η επιλογή «*ΜΕΤΡΙΑ*» εμφανίστηκε 63 φορές, ενώ η «*ΚΑΛΗ*» μόλις

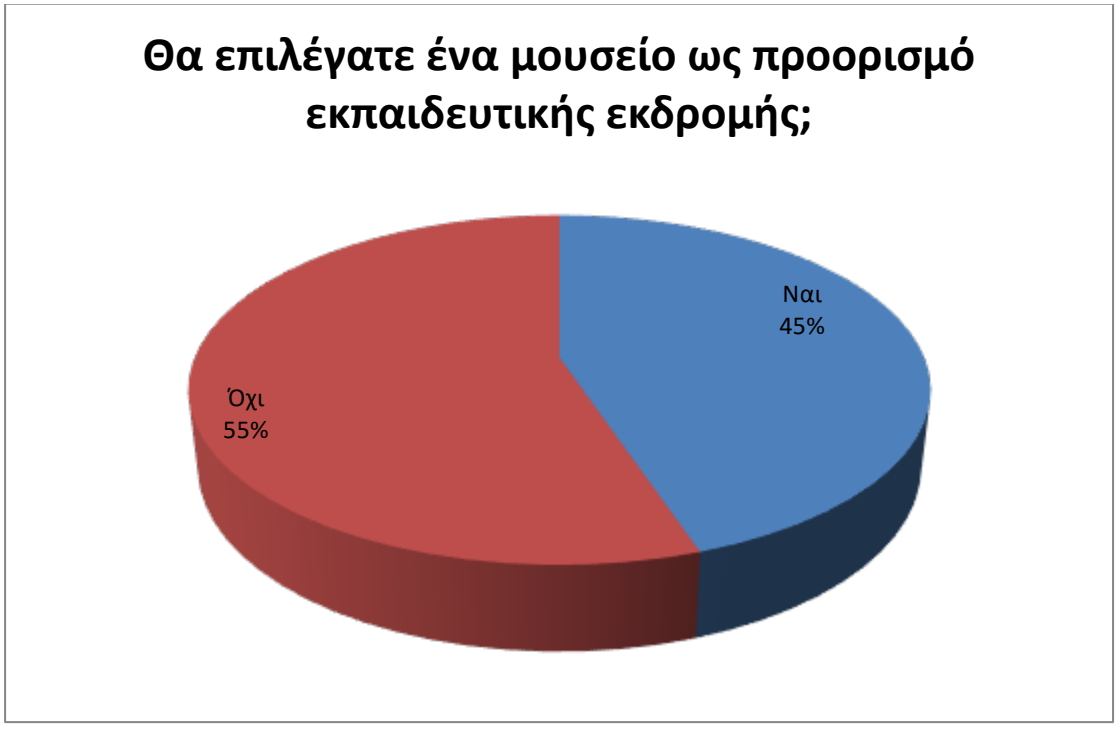
5. Θεωρώντας δεδομένη την ειλικρίνεια του δείγματος, πραγματοποιείται η διαπίστωση ότι οι μαθητές παραδέχονται ανοιχτά την ανεπαρκή τους γνώση σε θέματα που αφορούν το Μουσείο ως θεσμό, καθώς και τις λειτουργίες και το έργο αυτού. Από τις παραπάνω απαντήσεις προκύπτει η αδυναμία των νέων να κατανοήσουν τις έννοιες «Μουσείο» και «Πολιτισμός». Για το λόγο αυτό, οι αρμόδιοι φορείς οφείλουν να δράσουν αποφασιστικά και να λάβουν τα κατάλληλα μέτρα. Η ειλικρινής αυτή απάντηση των μαθητών που συμμετείχαν στην έρευνα μπορεί να αποτελέσει έναυσμα για τη μελέτη του προβλήματος και την αναζήτηση λύσεων. Οι λύσεις αυτές θα έχουν ως αποτέλεσμα τη γεφύρωση του διαφαινόμενου χάσματος μεταξύ πολιτιστικών φορέων και νεανικού κοινού.

Σχήμα 13

Το ερωτηματολόγιο ολοκληρώθηκε με το ολικής άγνοιας ερώτημα «*Θα επιλέγατε ένα μουσείο για προορισμό εκπαιδευτικής εκδρομής;*». Στο σημείο αυτό ζητήθηκε από τους συμμετέχοντες να δώσουν ένα είδος επιλόγου – συμπεράσματος στην έρευνα. 157 μαθητές απάντησαν «*ΝΑΙ*» ενώ 193 απάντησαν αρνητικά. Παρατηρείται μία διχογνωμία στις απαντήσεις των εφήβων, καθώς η επιλογή «*ΟΧΙ*» δείχνει να προηγείται αλλά με μία εμφανώς αναστρέψιμη διαφορά. Η προτίμηση αυτή προς την άρνηση των μαθητών να επιλέξουν το μουσείο ως προορισμό εκπαιδευτικής εκδρομής είναι εμφανές ότι πηγάζει από τις παρερμηνείες, την άγνοια και την

έλλειψη κινήτρων που διαπιστώθηκε από τις απαντήσεις των προηγούμενων ερωτημάτων.

Σχήμα 14

Συνοψίζοντας:

- Η μεγάλη πλειοψηφία των μαθητών δεν επισκέπτεται ένα μουσείο ή αρχαιολογικό χώρο στα χρονικά πλαίσια ενός έτους.
- Είναι μεγάλη η απόσταση που πρέπει να καλυφθεί ώστε να αποκτήσουν οι νεαροί στενότερη επαφή με την κληρονομιά και τους πολιτιστικούς φορείς.
- Η μεγάλη πλειοψηφία κατανοεί ότι το μουσείο είναι ανοιχτό στο σύνολο της κοινωνίας χωρίς να θέτει κοινωνικά κριτήρια.
- Υπάρχει η αίσθηση της ύπαρξης ορίου στο πνευματικό επίπεδο του κοινού στο οποίο απευθύνεται το Μουσείο.
- Αναγνωρίζονται τα οφέλη μιας επίσκεψης σε μουσείο, ανασταλτικός παράγοντας η μουσειακή κόπωση.
- Δεν έχει επικοινωνηθεί σωστά ο ψυχαγωγικός χαρακτήρας των μουσείων.
- Η θεματολογία θεωρείται μη ενδιαφέρουσα από τις νεαρές ηλικίες.

- Κρίνεται ανεπαρκής η επικοινωνιακή πολιτική των μουσείων, αδυναμία να γνωστοποιήσουν τις δυνατότητες των συλλογών.
- Το Σχολείο ή η Οικογένεια δεν παρακινούν τους μαθητές να επισκεφθούν ένα μουσείο, πρόβλημα που πηγάζει στα παλαιότερα χρόνια.
- Το Σχολείο αποτελεί ενωτικό κρίκο μεταξύ των νέων και των πολιτιστικών φορέων.
- Αδυναμία κατανόησης της έννοιας «πολιτιστική δραστηριότητα».
- Περιορισμένη διαφήμιση, αναποτελεσματική επικοινωνία των πολιτιστικών φορέων.
- Στη συνείδηση των μαθητών το Σχολείο είναι ο βασικός θεσμός που διδάσκει την αξία του πολιτιστικού πλούτου.
- Αναγκαία θεωρείται η αποφασιστική δράση των πολιτιστικών φορέων για την καλλιέργεια πολιτιστικής συνείδησης.
- Οι μαθητές δεν περιμένουν από άλλους θεσμούς να κινητοποιηθούν κατανοώντας την ύπαρξη της πληθώρας σύγχρονων κοινωνικών προβλημάτων.
- Η έννοια του Μουσείου ταυτίζεται με την Αρχαιότητα και τα κατάλοιπα αυτής.
- Οι έννοιες «Μουσειολογία» και «Μουσειοπαιδαγωγική» είναι άγνωστες στους εφήβους.
- Βασικός λόγος επίσκεψης σε μουσείο είναι η διεύρυνση των γνωστικών οριζόντων.
- Κατανόηση του εκπαιδευτικού ρόλου του Μουσείου και του ρόλου του στη διατήρηση και τη διάθεση της γνώσης.
- Οι μαθητές παραδέχονται την ανεπάρκεια γνώσεων σχετικών με θέματα πολιτισμού.

Ως γενικό συμπέρασμα εξάγεται η άρνηση των μαθητών να επιλέξουν το Μουσείο ως προορισμό της εκπαιδευτικής τους εκδρομής. Σύμφωνα με την έρευνα, το ποσοστό είναι τέτοιο που δηλώνει ότι, με τα κατάλληλα μέτρα, το κλίμα μπορεί να αντιστραφεί. Αιτία της επιλογής αυτής των μαθητών είναι οι παρερμηνείες, η άγνοια και η έλλειψη κινήτρων, όπως προέκυψε από την παραπάνω έρευνα. Στην καταγραφή

προτάσεων για την εξεύρεση πιθανών λύσεων στους παραπάνω προβληματισμούς θα αφιερωθεί το επόμενο κεφάλαιο.

ΙΙΙ. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΩΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ ΠΟΥ ΔΙΑΠΙΣΤΩΘΗΚΑΝ ΣΤΗΝ ΕΡΕΥΝΑ

Οι προτάσεις που ακολουθούν διαμορφώθηκαν με βάση τα αποτελέσματα της παραπάνω έρευνας και δεν αποσκοπούν στη λύση γενικότερων προβλημάτων των πολιτιστικών φορέων.

Αρχικά, επειδή κυρίαρχος είναι ο εκπαιδευτικός χαρακτήρας του Μουσείου, είναι σημαντικό να συγκροτηθούν τα κατάλληλα εκπαιδευτικά προγράμματα, τα χαρακτηριστικά των οποίων θα συσφίξουν τη σχέση των μαθητών με το Μουσείο και θα βελτιώσουν τη μουσειακή εμπειρία. Σύμφωνα με τη Ν. Νικονάνου, «ο όρος *εκπαιδευτικό πρόγραμμα*, χρησιμοποιείται ευρέως για να περιγράψει μια εκπαιδευτική διαδικασία που πραγματοποιείται σε μουσειακούς χώρους, απευθύνεται σε ομάδες επισκεπτών, αναπτύσσεται σε διαφορετικά στάδια και περιλαμβάνει διαφορετικά είδη επιμέρους δραστηριοτήτων και μεθόδους.»[3] Στόχος των εκπαιδευτικών προγραμμάτων θα πρέπει να είναι η καλλιέργεια και συγκρότηση των μαθητών, ειδικότερα οφείλουν να συμβάλουν στην κριτική ικανότητα, τη δημιουργική σκέψη, στην ικανότητα ανάλυσης και σύνθεσης, στη διαμόρφωση αξιών και την κοινωνικοποίηση των παιδιών.[4] Ωστόσο, τα στοιχεία αυτά αναπτύσσονται από τους μαθητές μέσω της ενεργητικής τους παρουσίας στην εκπαιδευτική διαδικασία του Μουσείου και όχι υπό μορφή παθητικής ξενάγησης. Επομένως, τα μουσεία θα πρέπει να διαμορφώσουν προγράμματα που να βασίζονται σε μια βιωματική προσέγγιση της γνώσης μέσω της αλληλεπίδρασης συλλογών και νεανικού κοινού υπό τη μορφή δημιουργικής απασχόλησης, στην ενθάρρυνση της συζήτησης με τους μαθητές, στην σύνταξη και διανομή ερωτηματολογίων στο τέλος της επίσκεψης στο Μουσείο. Εξάλλου, το Μουσείο σε συνεργασία με το Σχολείο αποτελούν τους δύο βασικούς παράγοντες που καλλιεργούν στους μαθητές πολιτιστική και ιστορική συνείδηση. Η συγκινησιακή μάθηση που προκαλείται με την προβολή ιστορικών ντοκιμαντέρ σε συνδυασμό με τις μουσειακές συλλογές, μπορεί όχι μόνο να τονώσει τον ψυχαγωγικό χαρακτήρα των μουσείων, αλλά και να αναπτύξει περαιτέρω την ιστορική και πολιτιστική συνείδηση των παιδιών. Επιπλέον, θα ήταν ιδιαίτερα χρήσιμο να

[3] Νικονάνου, Ν., «Μουσειοπαιδαγωγικές Μέθοδοι: Συμμετοχή – Εμπειρία - Δημιουργία» στο Νικονάνου, Ν. (επιμ.), 2015, *Μουσειακή Μάθηση και Εμπειρία στον 21ο Αιώνα*, Αθήνα, σ. 51-84.

[4] Κουγιουμτζής, Γ., «Τα Πολιτιστικά Προγράμματα στην Ελληνική Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση και ο Σύγχρονος Παιδαγωγικός – Διδακτικός τους Ρόλος» στο Μπίκος, Γ. και Κανιάρη, Α. (επιμ.) 2014, *Μουσειολογία, Πολιτιστική Διαχείριση και Εκπαίδευση*, Αθήνα, σ. 239-248.

συνδεθεί το θεωρητικό κομμάτι, δηλαδή τα σχολικά μαθήματα, με τη βιωματική και αισθητηριακή μάθηση που προσφέρει το Μουσείο. Για να επιτευχθεί, όμως, κάτι τέτοιο απαιτείται η στενή συνεργασία των Υπουργείων Παιδείας και Πολιτισμού. Επίσης, σημαντική είναι η σωστή κατάρτιση του προσωπικού του Μουσείου και η ολοκληρωμένη επιστημονική του εξειδίκευση και εξοικείωση με τις νέες τεχνολογίες σε συνδυασμό με την ορθή ενημέρωση των εκπαιδευτικών, ώστε να επιτευχθούν οι στόχοι των εκπαιδευτικών προγραμμάτων.

Χρήσιμο θα ήταν οι μαθητές να έρθουν σε επαφή με το γνωστικό αντικείμενο των μουσειακών επιστημών, ώστε να κατανοήσουν έννοιες όπως η Διαχείριση της κληρονομιάς και η Μουσειολογία, κάτι το οποίο θα μπορούσε να γίνει στα πλαίσια των σχολικών μαθημάτων. Ειδικότερα το μάθημα του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού θα μπορούσε να δώσει τις κατάλληλες πληροφορίες και το έναυσμα να ακολουθήσει κανείς σπουδές στο συγκεκριμένο αντικείμενο. Είναι σημαντικό να υπάρχουν νέοι επιστήμονες στον κλάδο του Πολιτισμού και μάλιστα σε μία χώρα, όπως η Ελλάδα, η οποία έχει πλούσια πολιτιστική κληρονομιά.

Προκειμένου να προσελκύσουν περισσότερο το νεανικό κοινό, τα μουσεία οφείλουν να κατανοούν και να θέτουν σε εφαρμογή βασικούς κανόνες marketing. Σύμφωνα με τους B. Lord και G. Dexter Lord, το μουσειακό marketing σχετίζεται άμεσα με τη δραστηριοποίηση του κοινού και έχει στόχο τόσο την προσέλκυση νέων επισκεπτών όσο και την διατήρηση και σύσφιξη των σχέσεων με το υπάρχον κοινό.[5] Συγκεκριμένα, στοχεύοντας στην προσέλκυση των νέων, το τμήμα marketing των πολιτιστικών φορέων οφείλει να δραστηριοποιείται τόσο στον τομέα της διαφήμισης όσο και σε αυτόν των δημοσίων σχέσεων. Για την επίτευξη ενός τέτοιου στόχου, απαιτείται η πολύπλευρη εκπαίδευση του προσωπικού. Ένας επιπλέον τρόπος ενίσχυσης της αναγνωρισιμότητας του Μουσείου είναι η διοργάνωση πολιτιστικών εκδηλώσεων και η συνεχής ενημέρωση των εφήβων. Στη σύγχρονη εποχή τέτοιου είδους ενημέρωση μπορεί να επιτευχθεί μέσω της ενεργής παρουσίας των πολιτιστικών φορέων στο διαδίκτυο γενικότερα και ειδικότερα στα social media τα οποία είναι ιδιαίτερα δημοφιλή στους εφήβους.

Απαραίτητη κρίνεται η συνεχής και άμεση επικοινωνία των μουσείων με μαθητές και εκπαιδευτικούς με τη φυσική παρουσία στελεχών του Μουσείου στα

[5] Lord, B. και Dexter Lord, G., 2017, *Εγχειρίδιο Διοίκησης Μουσείων & Σύγχρονες Προσεγγίσεις και Παραδείγματα από την Ελληνική Πραγματικότητα* (επιμ. Παπαϊωάννου, Γ. και Κωσταγιόλας, Π.) Αθήνα, σ. 155-156.

σχολεία, όπου θα μπορούσαν να συζητήσουν με μαθητές και εκπαιδευτικούς ή θα μπορούσαν να τους διανείμουν ερωτηματολόγια σχετικά με το πώς θα μπορούσε το Μουσείο να γίνει πιο ελκυστικό σε αυτούς. Επιπλέον, με τη διατήρηση της συνεχούς επικοινωνίας, οι πολιτιστικοί φορείς θα ενημερώνονται διαρκώς για τις ανάγκες και τις προτιμήσεις του νεανικού κοινού και θα διαμορφώνουν τα προγράμματά τους ανάλογα.

Για τη σωστή αξιοποίηση των συλλογών τους, τα Μουσεία οφείλουν να απασχολούν επιστήμονες από το πεδίο της Διαχείρισης Πολιτιστικής Κληρονομιάς (μουσειολόγους, μουσειογράφους, επιμελητές), προκειμένου εκείνοι να δημιουργούν τις κατάλληλες συνθήκες έκθεσης των αντικειμένων και τις σωστές διαδρομές που το κοινό, εν προκειμένω οι μαθητές, θα ακολουθήσει κατά την παρουσία του στο Μουσείο. Με τον τρόπο αυτό θα αποφευχθεί η μουσειακή κόπωση και οι έφηβοι δε θα σχηματίσουν αρνητική άποψη για την επαφή τους με τα πολιτιστικά τεκμήρια με αποτέλεσμα να αποφύγουν να επιστρέψουν στο Μουσείο ως μελλοντικοί επισκέπτες.

Γεγονός αποτελεί η τάση να δίνεται μεγαλύτερη βάση στον εκπαιδευτικό χαρακτήρα και στο πώς μπορεί να βελτιωθεί η διαδικασία της μουσειακής μάθησης. Εξίσου, όμως, σημαντική είναι η ψυχαγωγική δύναμη των μουσείων, ειδικότερα όταν αναζητούνται μέθοδοι να μετατραπεί το Μουσείο σε έναν ελκυστικότερο οργανισμό. Στο σημείο αυτό θα γίνει ξανά αναφορά στην πολυχρηστικότητα των εκπαιδευτικών προγραμμάτων τα οποία αποσκοπούν στη μετατροπή μιας επίσκεψης σε μουσείο σε μία πραγματικά ευχάριστη εμπειρία. Επιπλέον, δίνεται η δυνατότητα στο νεαρό επισκέπτη να αναζητήσει τρόπους μελέτης εκτός της τυπικής μεθόδου μετάδοσης πληροφοριών, αλλά, μέσω της παρατήρησης και των αισθήσεων, να κατανοεί το περιβάλλον και τη λειτουργία των τεκμηρίων που το διαμορφώνουν. Εν συντομία, ο νεαρός επισκέπτης **συμμετέχει** στην παραγωγή και την επικοινωνία των συμπερασμάτων που προκύπτουν από την ενεργή επαφή με τις συλλογές. Σύμφωνα με τη Nina Simon[6], «σε ένα συμμετοχικό πολιτιστικό οργανισμό οι επισκέπτες μπορούν να δημιουργούν, να μοιράζονται και να συνδέονται μεταξύ τους με σημείο αναφοράς το περιεχόμενο. *Δημιουργώ* σημαίνει ότι οι επισκέπτες προσφέρουν στον οργανισμό και στους άλλους επισκέπτες ιδέες, αντικείμενα και δημιουργική έκφραση. *Μοιράζομαι* σημαίνει ότι οι άνθρωποι συζητούν, παίρνουν μαζί τους στο σπίτι, ανακατεύουν και ανακατανέμουν ότι βλέπουν και ότι δημιουργούν. *Συνδέομαι*

[6] Simon, N., 2010, *The Participatory Museum*, California.

σημαίνει ότι οι επισκέπτες κοινωνικοποιούνται με άλλους ανθρώπους – προσωπικό του οργανισμού και άλλους επισκέπτες – που μοιράζονται τα ενδιαφέροντά τους. *Με σημείο αναφοράς το περιεχόμενο* σημαίνει ότι οι συζητήσεις και οι δημιουργίες των επισκεπτών εστιάζουν στα τεκμήρια, τα αντικείμενα και στις ιδέες που ο κάθε πολιτιστικός οργανισμός θεωρεί πιο σημαντικές».

Τα παιδιά απολαμβάνουν να νιώθουν πως συμμετέχουν στις διαδικασίες και δεν είναι απλοί παρατηρητές. Διασκεδάζουν με το να κάνουν πράγματα, να αγγίζουν, να παίρνουν μέρος σε διαδραστικές εκθέσεις, να χρησιμοποιούν ηλεκτρονικούς υπολογιστές, να συμμετέχουν σε δημιουργικές δραστηριότητες, ακόμα και να συναγωνίζονται για την αποτελεσματικότερη εξερεύνηση. Με αυτόν τον τρόπο οι μαθητές ουσιαστικά μαθαίνουν διασκεδάζοντας καθώς βιώνουν μία ολοκληρωμένη μαθησιακή εμπειρία η οποία, όμως, απαρτίζεται από ποικίλες ψυχαγωγικές δραστηριότητες.[7] Η διάδραση μεταξύ Μουσείου και επισκέπτη τον καθιστά ταυτόχρονα «καταναλωτή» αλλά και «δημιουργό», και η ενεργή αυτή συμμετοχή των επισκεπτών γενικά και των εφήβων ειδικότερα, συνεισφέρει στη βελτίωση του συνόλου των λειτουργιών του Μουσείου. Αναγκαία είναι η αναφορά στο περιεχόμενο των διαδραστικών δραστηριοτήτων. Το περιεχόμενο αυτό πρέπει να προέρχεται από τη συστηματική έρευνα του ενδιαφέροντος των νεαρών επισκεπτών, καθώς και να βασίζεται σε επίκαιρα ζητήματα. Το συμπέρασμα που εξάγεται αποτυπώνεται στην απλότητα της διαπίστωσης ότι τα καλά μουσεία προσφέρουν εξαιρετικές μουσειακές εμπειρίες. Επομένως, η ποιότητα των εμπειριών αυτών είναι αυτή που θα κάνει το νεαρό επισκέπτη να επιστρέψει στο χώρο του Μουσείου και θα αποκαταστήσει τη μεταξύ τους σχέση.

[7] Black, G., 2009, *Το Ελκυστικό Μουσείο. Μουσεία και Επισκέπτες*, Λονδίνο και Νέα Υόρκη, σ. 48,

IV. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Με βάση τις απαντήσεις που δόθηκαν στα ερωτηματολόγια που διανεμήθηκαν στους μαθητές Γυμνασίου και Λυκείου στα Καμίνια του Δήμου Πειραιά, προέκυψαν πολλά και ενδιαφέροντα συμπεράσματα. Ειδικότερα, διαπιστώθηκε ισχνή επισκεψιμότητα από πλευράς εφήβων σε διάστημα ενός έτους, παρότι θεωρούν δεδομένο ότι θα ωφεληθούν από την επίσκεψη αυτή. Οι σημαντικότεροι λόγοι αυτής της αποχής είναι η μουσειακή κόπωση, η μη ενδιαφέρουσα θεματολογία, η ελλιπής ενημέρωση και οι παρερμηνείες σχετικά με το χαρακτήρα των μουσείων. Ως αιτίες της εμφάνισης αποτρεπτικών παραγόντων προβλήθηκαν οι ατέλειες στις μεθόδους παρουσίασης των τεκμηρίων, η ανεπαρκής επικοινωνιακή πολιτική και η αδυναμία γνωστοποίησης των δυνατοτήτων των μουσειακών συλλογών.

Άλλο ένα εξίσου σημαντικό εύρημα που προέκυψε από την παραπάνω έρευνα είναι η αναγνώριση από την πλευρά των μαθητών του Μουσείου ως χώρου ανοικτού για όλες τις κοινωνικές ομάδες, ωστόσο διαπιστώθηκε η λανθασμένη πεποίθηση ότι το Μουσείο απευθύνεται σε άτομα ανώτερου μορφωτικού επιπέδου. Επίσης, παρατηρήθηκε ότι στη συνείδηση των μαθητών το Σχολείο είναι ο βασικός θεσμός που διδάσκει την αξία του πολιτιστικού πλούτου χωρίς αυτό, ωστόσο, να σημαίνει ότι αγνοείται η αποφασιστική δράση των πολιτιστικών φορέων στη διαδικασία καλλιέργειας πολιτιστικής συνείδησης.

Επιπλέον, παρά την άγνοια βασικών εννοιών σχετικών με τις επιστήμες που μελετούν τα μουσεία και την ανεπάρκεια γνώσης θεμάτων σε σχέση με τον Πολιτισμό, βασικός λόγος επίσκεψης σε ένα Μουσείο διαπιστώθηκε ότι είναι η διεύρυνση των γνωστικών οριζόντων.

Όπως προαναφέρθηκε, μια άλλη παρερμηνεία που διαπιστώθηκε από την παραπάνω έρευνα είναι η ταύτιση του Μουσείου με την Αρχαιότητα. Ακόμα, αναγκαία θεωρείται, βάση των απαντήσεων, η ύπαρξη καταρτισμένων επιστημόνων στο αντικείμενο της πολιτιστικής διαχείρισης.

Ενώ, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, αναγνωρίζεται ο εκπαιδευτικός χαρακτήρας του Μουσείου, ο ψυχαγωγικός του ρόλος δεν είναι διαδεδομένος, με αποτέλεσμα συχνά να μη γίνεται αντιληπτός.

Βάσει των στοιχείων της έρευνας και των προβλημάτων που ανέκυψαν, οι λύσεις που προτείνονται εναπόκεινται στη δημιουργία ολοκληρωμένων, σύγχρονων

και σωστά διαμορφωμένων εκπαιδευτικών προγραμμάτων που θα προσελκύσουν το νεανικό κοινό το οποίο θα εκμεταλλευτεί τα οφέλη τους. Επισημάνθηκε, επίσης, η ανάγκη χρήσης βασικών εργαλείων management και επικοινωνίας με σκοπό την προσέγγιση των μαθητών. Τέλος, ιδιαίτερη μνεία έγινε στους τρόπους ψυχαγωγίας που μπορούν να προσφέρουν οι πολιτιστικοί οργανισμοί μέσω των συμμετοχικών δραστηριοτήτων και των δημιουργικών δράσεων, ώστε να γίνει πιο ενδιαφέρουσα η επίσκεψη σε ένα μουσείο και να μη θεωρείται ανιαρή.

V. ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΧΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΠΙΝΑΚΩΝ

Σχήματα	Σελίδα
Σχήμα 1	6
Σχήμα 2	7
Σχήμα 3	8
Σχήμα 4	9
Σχήμα 5	10
Σχήμα 6	11
Σχήμα 7	12
Σχήμα 8	13
Σχήμα 9	15
Σχήμα 10	17
Σχήμα 11	18
Σχήμα 12	19
Σχήμα 13	20
Σχήμα 14	21

Πίνακες	Σελίδα
Πίνακας 1	16

VI. ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

βλ.:	βλέπε
ΕΚΠΑ:	Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών
ICOM:	International Council of Museums
κ.λπ.:	και λοιπά
π.χ.:	παραδείγματος χάριν

VII. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βερνίκος Ν., Δασκαλοπούλου Σ., Μπαντιμαρούδης Φ., Μπούμπαρης Ν., Παπαγεωργίου Δ., 2005, *Πολιτιστικές Βιομηχανίες, Διαδικασίες, Υπηρεσίες, Αγαθά*, Αθήνα.

Black, G., 2009, *Το Ελκυστικό Μουσείο. Μουσεία και Επισκέπτες*, Λονδίνο και Νέα Υόρκη.

Edson, G., (ed.), 1997, *Museum Ethics*, London and New York.

Καλεσοπούλου, Δ. (επιμ.), 2011, *Παιδί και Εκπαίδευση στο Μουσείο*, Αθήνα.

Κόκκινος, Γ. και Αλεξάκη, Ε. (επιμ.), 2002, *Διεπιστημονικές Προσεγγίσεις στη Μουσειακή Αγωγή*, Αθήνα.

Lord, B. και Dexter Lord, G., 2017, *Εγχειρίδιο Διοίκησης Μουσείων & Σύγχρονες Προσεγγίσεις και Παραδείγματα από την Ελληνική Πραγματικότητα* (επιμ. Παπαϊωάννου, Γ. και Κωσταγιόλας, Π.) Αθήνα.

Μπίκος, Γ. και Κανιάρη, Α. (επιμ.) 2014, *Μουσειολογία, Πολιτιστική Διαχείριση και Εκπαίδευση*, Αθήνα.

Νάκου, Ε., 2001, *Μουσεία: Εμείς τα Πράγματα και ο Πολιτισμός*, Αθήνα.

Νικονάνου, Ν. (επιμ.), 2015, *Μουσειακή Μάθηση και Εμπειρία στον 21ο Αιώνα*, Αθήνα.

Νικονάνου, Ν., 2010, *Μουσειοπαιδαγωγική. Από τη Θεωρία στην Πράξη,* Αθήνα.

Παππάς, Θ., 2002, *Μεθοδολογία της Επιστημονικής Έρευνας στις Ανθρωπιστικές Επιστήμες*, Αθήνα.

Sandell, R. and Janes, R. (eds.), 2007, *Museum Management and Marketing*, London and New York.

Simon, N., 2010, *The Participatory Museum*, California.

VIII. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

1) ΦΥΛΟ: ☐ ΑΝΔΡΑΣ ☐ ΓΥΝΑΙΚΑ
2) ΣΥΝΗΘΙΖΕΤΕ ΝΑ ΕΠΙΣΚΕΠΤΕΣΤΕ ΜΟΥΣΕΙΑ – ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥΣ ΧΩΡΟΥΣ; (ΣΠΑΝΙΑ: 1-5 ΦΟΡΕΣ ΤΟ ΧΡΟΝΟ, ΜΕΤΡΙΑ: 5-10 ΦΟΡΕΣ ΤΟ ΧΡΟΝΟ, ΣΥΧΝΑ: 10+ ΦΟΡΕΣ ΤΟ ΧΡΟΝΟ) ☐ ΠΟΤΕ ☐ΣΠΑΝΙΑ ☐ΜΕΤΡΙΑ ☐ΥΧΝΑ
3) ΠΙΣΤΕΥΕΤΕ ΟΤΙ ΤΑ ΜΟΥΣΕΙΑ ΕΙΝΑΙ ΧΩΡΟΙ ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ ΚΥΡΙΩΣ;
   ☐ ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΥΨΗΛΗ ΜΟΡΦΩΣΗ / ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΕΣ ☐ ΣΧΟΛΙΚΕΣ ΟΜΑΔΕΣ
   ☐ ΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ
4) ΠΩΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΖΕΤΕ ΤΗΝ ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΣΑΣ ΣΕ ΕΝΑ ΜΟΥΣΕΙΟ; ☐ ΒΑΡΕΤΗ
   ☐ ΚΟΥΡΑΣΤΙΚΗ ☐ ΩΦΕΛΙΜΗ ☐ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΥΣΑ ☐ ΨΥΧΑΓΩΓΙΚΗ
5) ΠΟΙΟΣ ΕΙΝΑΙ Ο ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΕΡΟΣ ΛΟΓΟΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΟΠΟΙΟ ΠΗΓΑΙΝΕΤΕ ΠΟΤΕ Η ΣΠΑΝΙΑ ΣΕ ΚΑΠΟΙΟ ΜΟΥΣΕΙΟ; ☐ ΕΛΛΕΙΨΗ ΚΙΝΗΤΡΩΝ ΑΠΟ ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ Η ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ☐ ΑΝΕΠΑΡΚΗΣ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ ☐ ΔΕΝ ΠΗΓΑΙΝΟΥΝ ΟΙ ΦΙΛΟΙ ΣΑΣ ☐ Η ΘΕΜΑΤΟΛΟΓΙΑ ΔΕΝ ΕΝΔΙΑΦΕΡΕΙ ΤΟΥΣ ΝΕΟΥΣ ☐ ΔΥΣΚΟΛΗ ΠΡΟΣΒΑΣΗ ☐ ΑΛΛΟ: ……
6) ΣΤΟΥΣ ΜΟΥΣΕΙΑΚΟΥΣ –ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥΣ ΧΩΡΟΥΣ ΠΗΓΑΙΝΕΤΕ Η ΘΑ ΠΗΓΑΙΝΑΤΕ
   ☐ ΜΕ ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ☐ ΜΕ ΦΙΛΟΥΣ ☐ ΜΕ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ
7) ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΠΟΥ ΦΟΙΤΗΣΑΤΕ ΣΥΜΜΕΤΕΙΧΑΤΕ ΣΕ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ; ☐ ΝΑΙ ☐ ΟΧΙ
8) ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΠΟΥ ΦΟΙΤΗΣΑΤΕ ΥΠΑΡΧΕΙ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ ΔΡΟΜΕΝΑ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ; ☐ ΝΑΙ ☐ ΟΧΙ
9) ΠΟΙΟΣ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΠΑΡΑΚΑΤΩ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΣΥΜΒΑΛΛΕΙ ΚΥΡΙΩΣ ΣΤΗ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΣΥΝΕΙΔΗΣΗΣ; ☐ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ☐ ΣΧΟΛΕΙΟ
   ☐ ΜΜΕ ☐ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΙ ΦΟΡΕΙΣ ☐ ΠΟΛΙΤΕΙΑ
10) ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΑΣ ΣΕ ΠΟΙΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΕΧΕΤΕ ΔΙΔΑΧΘΕΙ ΕΝΝΟΙΕΣ ΣΧΕΤΙΚΕΣ ΜΕ ΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ; ……..
11) ΓΝΩΡΙΖΕΤΕ ΤΙΣ ΕΝΝΟΙΕΣ ΜΟΥΣΕΙΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΜΟΥΣΕΙΟΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ;
   ☐ ΝΑΙ ☐ ΟΧΙ
12) ΠΟΙΕΣ ΑΠΟ ΤΙΣ ΠΑΡΑΚΑΤΩ ΜΕΘΟΔΟΥΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ ΘΕΩΡΕΙΤΕ ΠΙΟ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΕΣ; ☐ ΔΙΑΛΕΞΗ ΣΤΗΝ ΤΑΞΗ ΜΕ ΤΗ ΧΡΗΣΗ ΟΠΤΙΚΟΑΚΟΥΣΤΙΚΩΝ ΜΕΣΩΝ ☐ ΟΜΑΔΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ ☐ ΕΝΤΥΠΟ ΥΛΙΚΟ
   ☐ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΗ ΧΡΗΣΗ ΔΙΑΔΥΚΤΙΟΥ ☐ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΕΣ ΕΠΙΣΚΕΨΕΙΣ ΣΕ ΜΟΥΣΕΙΑ-ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥΣ ΧΩΡΟΥΣ ☐ ΑΛΛΟ:……
13) ΓΙΑ ΠΟΙΟΝ ΚΥΡΙΩΣ ΛΟΓΟ ΕΠΙΣΚΕΠΤΕΣΤΕ ΕΝΑ ΜΟΥΣΕΙΟ; ☐ ΔΙΕΥΡΥΝΣΗ ΓΝΩΣΤΙΚΩΝ ΟΡΙΖΟΝΤΩΝ ☐ ΕΜΠΕΙΡΙΑ ☐ ΠΕΡΙΕΡΓΕΙΑ ☐ ΑΠΟΦΥΓΗ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ ☐ ΑΛΛΟ:……
14) ΚΑΤΑΤΑΞΤΕ ΤΗ ΓΝΩΣΤΙΚΗ ΣΑΣ ΕΠΑΡΚΕΙΑ ΣΕ ΘΕΜΑ ΕΞΟΙΚΙΩΣΗΣ ΜΕ ΤΑ ΜΟΥΣΕΙΑ
   ☐ ΑΝΕΠΑΡΚΗΣ ☐ ΜΕΤΡΙΑ ☐ ΚΑΛΗ
15) ΘΑ ΕΠΙΛΕΓΑΤΕ ΕΝΑ ΜΟΥΣΕΙΟ ΓΙΑ ΠΡΟΟΡΙΣΜΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΕΚΔΡΟΜΗΣ;
   ☐ ΝΑΙ ☐ ΟΧΙ

ΣΑΣ ΕΥΧΑΡΙΣΤΟΥΜΕ